

Kitap İncelemesi

Gönderim Tarihi: 26.12.2025

Kabul Tarihi: 09.02.2026

Yayın Tarihi: 22.06.2026

Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi, 2026, 6(1): 210-214

Book Review

Received Date: 26.12.2025

Accepted Date: 09.02.2026

Published Date: 22.06.2026

DOI Number: 10.59902/yazit.1849714

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TARİHİ TİYATRO

Historical Drama in the Republican Era

Sümeyye BUYRUKBİLEN*

ÖZ

Türk edebiyatında tiyatro, yenileşme, değişme ve modernleşme süreçleri içerisinde toplumsal bilinç oluşturma işleviyle öne çıkan önemli edebî türlerden biridir. Özellikle okuma oranının sınırlı olduğu toplumlarda tiyatro, geniş kitlelere ulaşabilmesi ve düşünsel dönüşümü desteklemesi bakımından halkı aydınlatmanın etkili araçlarından biri olarak kabul edilmektedir. Tarihi olayları konu edinen tiyatro metinleri ise geçmişin yeniden yorumlanmasına imkân tanınmasının yanı sıra toplumsal hafızanın korunması, aktarılması ve geliştirilmesi açısından da önemli bir işleve sahiptir. Bu çalışma, Abdullah Şengül tarafından kaleme alınan *Cumhuriyet Döneminde Tarihi Tiyatro* (2025) adlı eseri tanıtmayı ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada öncelikle eserin kapsamı, yöntemi ve genel çerçevesi ortaya konulacak, ardından eserde ele alınan tarihi tiyatroların hangi ölçütler doğrultusunda değerlendirildiği incelenecektir. Ayrıca söz konusu çalışmanın Cumhuriyet dönemi tarihi tiyatrolarına ilişkin literatürde doldurduğu boşluklar, araştırmacılara sunduğu imkânlar ve alana sağladığı katkılar tespit edilmeye çalışılacaktır. Bunun yanında eserin, tarihi tiyatro çalışmalarının bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmesine sağladığı katkı da ele alınacaktır. Bu yönüyle çalışma, hem tarihi tiyatro araştırmalarının gelişimine hem de Türk tiyatrosu üzerine yapılan incelemelere katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Tarihi tiyatro, ulusal kimlik, Cumhuriyet Dönemi, yayın tanıtımı

ABSTRACT

Theatre occupies a significant place in Turkish literature as a literary genre that has played a prominent role in fostering social consciousness throughout the processes of renewal, transformation, and modernization. Particularly in societies with limited reading habits, theatre has been regarded as an effective means of enlightening the public due to its ability to reach broad audiences and support intellectual and social change. Plays dealing with historical events also perform an important function in preserving, transmitting, and enriching collective memory, while simultaneously enabling the reinterpretation of the past. This study aims to introduce and evaluate *Cumhuriyet Döneminde Tarihi Tiyatro* (*Historical Theatre in the Republican Period*, 2025), written by Abdullah Şengül. First, the scope, methodology, and general framework of the book are examined, followed by an analysis of the criteria employed in the evaluation of historical plays discussed in the work. In addition, the study seeks to identify the gaps filled by this publication within the existing literature on historical theatre in the Republican period, the opportunities it offers to researchers, and its contributions to the field. Furthermore, attention is paid to the book's role in facilitating a comprehensive approach to the study of historical theatre. In this respect, the present study aims to

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Nevşehir-Türkiye. E-posta: smeyyebuyrukbilten00@gmail.com. ORCID: 0009-0000-3258-6585.

contribute both to the development of historical theatre studies and to scholarly research on Turkish theatre.

Keywords: Historical theater, national identity, Republican Era, publication review

Şengül, Abdullah (2025). *Cumhuriyet Döneminde Tarihî Tiyatro*. İstanbul: Kesit Yayınları, 455 sayfa.

Giriş

Cumhuriyet Döneminde Tarihî Tiyatro, 2025 yılının Eylül ayında Kesit Yayınları tarafından 455 sayfa olarak yayımlanmıştır. Çalışmada Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında yer alan, tarihî tiyatroların tespit edilerek tanıtılması amaçlanır. Bununla birlikte Şengül bu çalışmada, ele aldığı dönemdeki tarihî tiyatroların anlaşılabilmesi adına, Cumhuriyet öncesi Türk edebiyatında yer alan oyunları da kısa bir değerlendirmeye tabi tutar. Sonrasında 1923'ten günümüze kadar ulaşan basılmış ya da sahnelenmiş çok sayıda eseri inceler. Eserlerin sayıca çokluğu nedeniyle değerlendirmeleri daha kısa tutan yazar, oyunları konu ve tema açısından incelemiştir.

Kitabın ilk baskısı 2008 yılında yayımlanmıştır. İkinci baskıda, ilk baskıda yer alan önsözün yanı sıra, yeni bir önsöz daha kaleme alınmıştır. Yeni önsözde, kitabın yayımlanmasından sonra ortaya çıkan çalışmalardan, ek araştırmalardan ve ilk baskıda yaşanan yayınevi kaynaklı sorunlardan bahsedilerek genel bir değerlendirme yapılmıştır. Kitapta ilk baskıdan farklı olarak dijital kaynaklara ulaşımın kolaylaşması sebebiyle "Cumhuriyet Tiyatrosunda Konusunu Türk Tarihinden Alan Oyunlar Bibliyografyası" kısmı çıkarılmıştır. Ayrıca yazar yeni önsözde, ilk baskıdan sonra yayımladığı tarihî tiyatro ile ilgili iki kitaptan daha bahsetmekte ve o çalışmalarda yer almayan birçok esere bu kitapta yer verdiğini belirtmektedir.

İçerik Üzerine

Eser "Giriş" dışında iki ana bölüm ile "Genel Değerlendirme ve Sonuç" bölümünden ve "İsimler ve Eserler Dizininden" oluşmaktadır. Yazar, giriş bölümünde üç alt başlığa yer verir. "Tarih ve Tiyatro" adlı ilk alt başlıkta, tarihî tiyatronun farklı dillerdeki tanımını yapar. Ardından tiyatronun, tarihi bir malzeme olarak kullandığından bahseder. Tiyatro ve tarih yazarı arasındaki farkı; tiyatro inandırıcılığın peşinde, tarihçi ise gerçeğin peşindedir şeklinde açıklar. Tarih ile tarihî tiyatro arasındaki sınırların belirlendiği bu bölümde, bugünü anlayabilmek için geçmişin önemi vurgular. "Oyun Kişileri Açısından Tarihî Tiyatro" alt başlığında "model şahıs" kavramı üzerinde durur. "Model Şahıs, edebi eserler vasıtasıyla oluşturulan, yaşayış, davranış, düşünüş, amaç, hedef ve uygulamalarıyla öncelikle kendi devrini aydınlatan ve daha sonraki dönemlere model teşkil edebilme özelliği gösteren insan unsurlarıdır" (Şengül, 2025: 26) şeklinde açıklar. "Tarihî Tiyatroların Tasnifi Meselesi" adlı alt başlıkta ise Cumhuriyet döneminde yazılan tarihî

tiyatroların tasnifi verilerek, kitabın nasıl bir planda ilerleyeceği okuyucuya aktarılır.

Birinci bölüm, “Cumhuriyet Öncesi Türk Edebiyatında Tarihî Tiyatro” başlığını taşır. Şengül bu bölümde Tanzimat, Servet-i Fünûn ve II. Meşrutiyet dönemlerinde konusunu tarihten alan tiyatro eserleri hakkında genel bir çerçeve çizer. Tanzimat döneminde, Namık Kemal ve Abdülhak Hamid Tarhan’ın eserlerine yer verilir. Çalışmada, Servet-i Fünûn döneminde tiyatroya yönelimin olmadığını belirten yazar, bu türe olan ilginin asıl olarak II. Meşrutiyetle beraber arttığını vurgular. Bu dönemde, istibdat devrinin baskıcı yönetiminden kurtulan aydınların, sevinç ve coşkuyu dile getiren eserler kaleme aldığı belirtilir. Osmanlının son döneminde yazılan eserlerden bir kısmının İslamcılık ve Türkçülük düşüncesini ön plana çıkardığı vurgulanır. Bu çerçevede tiyatronun konularının genişlediği, İslam tarihi ve Eski Türk tarihinin tiyatro eserlerine taşındığı görülür.

Çalışmanın ikinci bölümü, “Cumhuriyet Döneminde Tarihî Tiyatro” başlığını taşır. Bu başlık altında, Türk tiyatrosunun ulusal kimlik ve tarih bilincini inşa etme noktasında önemini gösteren yedi alt başlık verilmiştir. Bu başlıklar: “İslâm Öncesi Türk Tarihi, Türk Mitolojisi, Destan ve Efsaneleri Konu Alan Oyunlar”, “Halk Hikâyelerinden Hareketle Yazılan Oyunlar”, “Türk Mistiklerini Anlatan Oyunlar”, “Selçuklu Dönemini Anlatan Oyunlar”, “Osmanlı Dönemini Anlatan Oyunlar”, “Atatürk, Millî Mücadele ve Cumhuriyeti Anlatan Oyunlar” ve “Türkiye Dışında Gelişen Olayların Anlatıldığı Oyunlar” şeklinde sıralanmıştır.

“İslâm Öncesi Türk Tarihi, Türk Mitolojisi, Destan ve Efsaneleri Konu Alan Oyunlar” alt başlığında yeni kurulan devletin ulusal bilincini pekiştirilmesi adına tarihî tiyatroların önemli bir yere sahip olduğuna vurgu yapılır. Bu doğrultuda, genç neslin kendi kimliğinin farkında, çalışkan ve devletine bağlı bireyler olarak yetiştirmesinin amaçlandığı söylenir. Bu hedeflere ulaşmak amacıyla, 1923-1940 yılları arasında sanat ve kültür alanına özel bir önem verildiğinin altı çizilir. Bu amaçla kaleme alınan ve sahnelenen eserlerin, özellikle de oyunların konularının, millî bilincin kökenine inmek üzere İslamiyet öncesi Türk tarihi, destan, efsane ve mitolojiden seçildiği ortaya konulur. Bu eserlerin sadece bir tarih aktarımı olmaktan öte Türklük ögesini ön plana çıkararak izleyiciye yoğun bir millî kimlik duygusu aşlamayı amaçlar. Bu bağlamda, sahnelenen oyunlarda “vatan sevgisi, fedakârlık gibi erdemler vurgulanmaya çalışıl[mıştır]” (Şengül, 2025: 64). Bu bütüncül yaklaşım sayesinde Türk kimliğinin tanıtıldığı bu eserlerde tarihin yakın geçmişle sınırlı kalmayıp bir bütün olarak ele alındığı vurgulanır.

“Halk Hikâyelerinden Hareketle Yazılan Oyunlar” bölümünde, Dede Korkut, Köroğlu ve Kozanoğlu gibi isimlerin sağlıklı bir toplumun oluşumu için büyük bir öneme sahip olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu hikâyelerin daha çok tiyatro ve diğer sanat dallarına taşınması gerektiği vurgulanmıştır. Şengül’ün (2025: 88) “dün ile bugün arasında bir kültür köprüsü” olarak nitelendirdiği bu eserlerin, taşıdıkları

değere rağmen özellikle 1960'lı yıllara kadar hak ettiği ilgiyi göremediği dile getirilir. Ancak Dede Korkut hikâyelerine olan ilgi özellikle Cumhuriyet'in onuncu yılı kutlamaları için yazılan eserler sayesinde artar. Bu hikâyelerin günümüze uyarlanarak akıllı ve bilinçli bir devlet adamı portresi çizdiği ve yeni nesillere örnek sunduğu anlaşılır. Öte yandan "Türk Mistiklerini Anlatan Oyunlar" ise Mevlâna, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli, Ahi Evran ve Hoca Ahmet Yesevî gibi mistikler aracılığı ile Türk kültüründe "aşk, hoşgörü, dostluk, sevgi, özlem, edep, ahlak, dürüstlük" gibi temaların önemi vurgulanarak toplumsal birliğe hizmet ettikleri gösterilir.

Türk devlet geleneği eserde iki ana dönem üzerinde detaylı olarak ele alınmaktadır. İlki, "Selçuklu Dönemini Anlatan Oyunlar" alt başlığında verilir. Bu eserlerde, Türk kadınının erkeğine bağlılığı, Alparslan'ın barışçı ve kahraman kişiliğinin her Türk'te olması gerektiği, Türk'ün en büyük ülküsünün gittiği her yere medeniyet götürmek olduğu ve başarının esas olarak kılıçtan ziyade kalemle olabileceği vurgusu yapılmaktadır. Büyük hükümdar Alparslan ve Malazgirt Zaferi'nin, bu dönem tiyatrosunun başlıca konusu olduğu belirtilir. İkinci dönem ise "Osmanlı Dönemini Anlatan Oyunlar" başlığını taşır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında tiyatronun, yeni rejimin benimsetilmesi amacıyla Osmanlı Devleti'ni konu edinmekten kaçındığı ifade edilir. Ancak özellikle 1950'li yıllarla birlikte bu anlayışın değiştirdiği belirtilir. Bu dönüşümde özellikle "İstanbul'un Fethinin 500. Yıldönümü" için kaleme alınan oyunların büyük bir etkisi olduğu söylenir. Bu dönemi anlatan eserlerde, bir cihan devleti olmanın hangi yollarla mümkün kılındığının ve Türklerin devletsiz yapamayacağını vurgusu yapılarak "fetih" düşüncesi ön plana çıkarılır. Ayrıca Osmanlı ve Cumhuriyet'in hukuk sistemlerinin karşılaştırıldığı oyunlara sıklıkla rastlandığı belirtilir. Topkapı Sarayı ve Dolmabahçe Sarayı gibi mekânlar da oyunların konusu olduğu gibi zekâsı, kişiliği ve cesaretiyle ön plana çıkan devlet adamlarının ele alındığı oyunlar da detaylıca açıklanır.

"Atatürk, Millî Mücadele ve Cumhuriyeti Anlatan Oyunlar" başlığında, "bu oyunların büyük bir kısmının dönemin heyecanı içinde alelacele yazılmış" (Şengül, 2025: 261) olduğu belirtilir. Bu sebeple sanat ve estetik kaygısının arka planda kaldığı vurgulanır. Cumhuriyet'in onuncu yılı kutlamaları için birçoğu Halkevi tiyatro kolu için yazan bu eserlerin, büyük ölçüde Atatürkçü düşüncenin Türk milletine ulaşması hedefine hizmet ettiği belirtilir. Bu amaç doğrultusunda oyunlarda eğitimin önemi, kadının toplumdaki yeri, Türk aydınının vasıfları, sanatın yeri ve önemi gibi birçok temanın bu kapsamda işlendiği açıklanır. "Türkiye Dışında Gelişen Olayların Anlatıldığı Oyunlar" başlığının Kıbrıs, Kırım, Kore ve Balkanlarda verilen mücadeleleri anlatılmasına yönelik olduğu dile getirilir. Bu oyunların, üslup açısından zayıf olmalarına rağmen kendi devrine getirdiği yorumlar açısından değerli birer kaynak niteliğinde olduğunun tespiti yapılır.

Sonuç

Bu özellikleriyle *Cumhuriyet Döneminde Tarihî Tiyatro*, Türk edebiyatı ve tiyatro çalışmaları için temel bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır. Çalışma, Cumhuriyet dönemi tarihî tiyatroların, ulusal kimlik ve tarih bilincini inşa etme misyonunu eserlerin konuları ve temaları üzerinden ele alır. Kitabın bu titiz ve bütüncül çalışması, incelenen zengin materyali gelecek nesillere aktararak bu alanda külliyatın korunması ve anlaşılması adına önem taşımaktadır. Ayrıca bu hacimli eserin isimler ve eserler dizini içermesi, araştırmacıların bu zengin materyale kolayca erişmesine olanak tanıyarak alana sunduğu bilimsel katkıyı sağlamlaştırmıştır.

Kaynakça

Şengül, Abdullah (2025). *Cumhuriyet Döneminde Tarihî Tiyatro*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Çalışmanın yazarı/yazarları "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmişlerdir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teşekkür: Yazar tarafından çalışmayla ilgili olarak Prof. Dr. Abdullah Şengül ve Doç. Dr. Murat Gül'e teşekkür edilmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu çalışmanın araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın/yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Yazarın Notu: Bu çalışma ile ilgili yazarın beyan ettiği herhangi bir not bulunmamaktadır.

Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmanın tüm bölümleri tek bir yazar tarafından hazırlanmıştır.

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.

Support and Acknowledgment: The author expresses gratitude to Prof. Dr. Abdullah Şengül and Assoc. Prof. Dr. Murat Gür for their contributions to this study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this study.

Author's Note: There are no any notes declared by the author regarding this study.

Author Contributions: All sections of this study have been prepared by a single author.